

Avrupa'dan Türkiye'ye Lisans Öğrenimi İçin Gelen Türkiye Kökenli Öğrencilerin Türkiye'yi Tercih Nedenleri ve Motivasyonları

Reasons and Motivations of Turkish Origin Students Coming from Europe to Türkiye for Undergraduate Education

Fatma Betül Baştar

İstanbul Medeniyet Üniversitesi,
İstanbul, Türkiye,
fatmabetulbastar@gmail.com

Öz: Bu araştırmanın amacı, Avrupa'da doğup büyümüş ilk, orta ve lise eğitimlerini doğdukları ülkede tamamlamış Türkiye kökenli öğrencilerin üniversite eğitimi almak amacıyla Türkiye'yi tercih etme nedenlerini ve motivasyonlarını incelemek ve analiz etmektir. Nitel bir araştırma olarak yürütülen çalışmada, fenomenolojik desen kullanılarak amaçlı örneklem yöntemi ile Almanya, Avusturya, Fransa ülkelerinde doğup, büyüyüp, lise eğitimi tamamlayan ve Türkiye'de üniversite okumaya gelen lisans ve lisansüstü öğrenciler olmak üzere beş kadın, üç erkek öğrenci ile görüşülmüştür. Yarı yapılandırılmış görüşme tekniği ile görüşmelerden elde edilen bulgular, Türkiye'de yükseköğretime katılım tercihleri, Türkiye'de yükseköğretime dair genel izlenimler, günlük yaşam deneyimleri, kalma ve dönme niyetleri olmak üzere dört başlıkta analiz edilmiştir. Öğrencilerin Türkiye'yi tercih edişleri tek bir nedene bağlı olmayarak içinde birçok duygusal ve rasyonel faktörü barındıran katmanlı bir süreç olarak değerlendirilmektedir. İlişkiler ağı, kültürel yakınlık, eğitim alanında sağlanan bürokratik kolaylıklar öğrencilerin yaşadıkları ülkeden Türkiye'ye yönelmelerindeki başlıca etkenlerdir. Türkiye'de kalma niyetlerini etkilemede, çalışma hayatındaki denetimsizlik, enflasyon etkisi, çalışma saatleri ve koşullarının oldukça etkin rol oynadığı görülmektedir. Öğrencilerin Türkiye'deki günlük yaşam deneyimlerinden hareketle, yaşadıkları aksan farklılıkları, ben-öteki ayrımı gibi unsurların ülkeye uyum ve adaptasyonu etkilediği görülmektedir. Bu çalışma, Türkiye'ye üniversite eğitimi için gelen Türkiye kökenli öğrencilere yönelik etkili politikalar geliştirilebilmesi adına önem ifade etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Göç, Diaspora, Uluslararası Öğrenci, Uluslararası Öğrenci Hareketliliği

Geliş Tarihi/Received: 15.07.2024
Kabul Tarihi/Accepted: 27.09.2024
Yayınlanma Tarihi/ Available Online:
30.09.2024

Abstract: The aim of this research is to examine and analyze the reasons and motivations for Turkish-origin students who were born and raised in Europe and completed their primary, secondary, and high school education in their home countries to prefer pursuing higher education in Türkiye. Conducted as a qualitative research, the study employed a phenomenological design and a purposive sampling method, interviewing five female and three male students who were born and raised in Germany, Austria, and France and have come to Türkiye for undergraduate and graduate studies. The findings obtained through semi-structured interviews were analyzed under four categories: preferences for participation in higher education in Türkiye, general impressions about higher education in Türkiye, daily life experiences, and intentions to stay or return. The students' choice of Türkiye was assessed as a layered process involving multiple emotional and rational factors rather than a single reason. The network of relationships, cultural proximity, and bureaucratic facilitation provided in the field of education are the main factors influencing students' decisions to move from their countries of residence to Türkiye. In terms of influencing their intention to stay in Türkiye, factors such as lack of oversight in the labor market, the impact of inflation, and working hours and conditions played a significant role. Based on the daily life experiences of the students in Türkiye, it was observed that elements such as differences in accent and the distinction between self and other affect adaptation and integration into the country. This study is significant for the development of effective policies aimed at Turkish-origin students coming to Türkiye for higher education.

Keywords: Migration, Diaspora, International Student, International Student Mobility

Extended Abstract

The purpose of this research is to investigate and analyse the motivations, expectations of Türkiye, future aspirations and career plans of students of Turkish origin who come to Türkiye from Europe for higher education. Since the decision to stay or not to stay in Türkiye will be shaped by the fulfilment of these expectations, the length of time spent in the country is quite important. Academic, social, cultural and economic satisfaction and adequacy throughout the university education are seen as crucial as they lead individuals either to continue their education in Türkiye or to enter the labour market. In this research, a qualitative research method was used with a phenomenological research design. The research group consists of undergraduate and graduate students who completed their primary, secondary and high school education in European countries and then came to Türkiye for university education. Participants were recruited using snowball sampling. The study was completed with five female and three male respondents, five of whom were continuing their undergraduate education and three of whom were continuing their postgraduate education. The research was conducted in Istanbul and the interviews took place between 08.03.2024 and 07.05.2024, with the shortest interview lasting 33 minutes and the longest interview lasting 2 hours and 45 minutes. The data obtained were collected using a semi-structured interview form and were divided into necessary themes and sub-themes.

The interviews revealed that there are many reasons that influence students' preference for Türkiye for their university education, and that the factors that influence this migration process are quite intertwined and have the potential to influence each other. In this decision, where many emotional and rational factors are evaluated simultaneously, family opinions and social networks, cultural proximity, bureaucratic ease of university admission and the impact of Islamophobia stand out. Acquaintances who had previously returned to Türkiye or who were born and raised in Türkiye also played a role in attracting students to the country. Familiarity with the language and culture of the country, regular visits and the preservation of Turkish culture in the country where they live are also factors that attract students to Türkiye. Another important factor in students' motivation to come is the perceived difficulty of studying in the host country. The idea that they can graduate in a shorter time in Türkiye attracts students to the country. Racism and the effects of Islamophobia, which still persist in European countries today, also manifest themselves institutionally. Turkish youths living in Europe are not recruited in their countries due to persistent Islamophobia and therefore prefer Türkiye for reasons such as a more comfortable religious and political life and easier employment opportunities.

The respondents have a positive view of the teacher-student relations in Türkiye during their higher education process, which also facilitates their integration into the country. The academic activities in which they can participate, both paid and unpaid, in various fields and subjects during the university education process are considered very beneficial by the students. It is noteworthy that the respondents mentioned that these activities are quite limited in their home countries. Civil society influences socialisation during the university process. However, as students prefer civil society organisations that include other students from Europe, their socialisation takes place only among students from Europe, resulting in a lack of close relations with students born and raised in Türkiye. In their everyday experiences, there are various situations caused by accent differences. The accents that emerge in these students learning two languages at the same time are sometimes perceived as cute and sometimes as a sign of otherness by people in Türkiye, leading to various insults and prejudices that result in mutual otherness. Throughout their stay in the country, the interviewees differentiate themselves as 'us and them' in their relationships with their friends at university and people they meet in social life: those from Europe like themselves and those born and raised in Türkiye. This situation makes it difficult for individuals to adapt to the country and sometimes leads to the idea of returning. Looking at the place of Türkiye in their future plans, the negative impact of the period of economic crisis is noticeable. Economic uncertainties and concerns lead to plans to return to the family home or to a third country, indicating a

lack of definite thinking and that plans are more fluid. Policy makers have an important role to play in attracting these students from Europe, who are familiar with European culture and language, and in integrating them into the labour market. Existing problem areas should be resolved quickly to ensure that students come to the country and continue to live there in a qualified manner.

1. Giriş

1960'lı yıllarda Türkiye'den Batı Avrupa ülkelerine uzanan işçi göçünün yoğun etkisiyle, Dışişleri Bakanlığı verilerine göre günümüzde yaklaşık beş buçuk milyon Türkün Batı Avrupa ülkelerinde yaşadığı bilinmektedir (Dışişleri Bakanlığı, 2022). 1961 yılında imzalanan iş gücü anlaşması ile Türkiye'den Avrupa'ya uzanan iş gücü göçleri başlamıştır. Bu göçler ile birlikte gidilen ülkede çalışılmaya başlanması, evlenilmesi, çocuk sahibi olunması, birçok akrabanın da birlikte yaşıyor oluşuna zemin hazırlamıştır. Bu toplu şekilde yaşamaya başlayış Avrupa'daki Türk diasporasının da oluşmasına katkı sağlamıştır (Bayhan, 2010; Göçmen & Tezcan, 2014). Diaspora, dağılma/kopuntu gibi anlamlara gelen, basit bir ifadeyle, bir ulusun veya inanç grubunun anavatanları dışında ve genellikle birden fazla farklı yerde yaşayan, anavatanla bağlarını çeşitli şekillerde sürdüren topluluklar olarak ifade edilmiştir (Hopyar vd., 2022, s. 49). Ancak her göç yolculuğu diaspora olarak adlandırılmamaktadır (Brah, 1996, s. 179). Eskicioğlu'nun (2022, s. 92) ifade ettiği gibi "Göçmenler, ev sahibi ülkeye vardıklarında hemen diasporaya dönüşmezler. Ulusötesi bağlar ve topluluk örgütleri oluşturmak bir süreçtir ve zaman gerekmektedir." Akabinde gelişen aile birleşimleri ile de Avrupa'daki Türk sayısı artmaya başlamıştır (Eskicioğlu, 2022, s. 94). Söz konusu diasporik göçmenler arkalarında bıraktıkları ana vatanlarına ve aynı zamanda göç ettikleri ülkeye bağlı kalabilmiş Türkiye ile kurdukları ilişki kuşaktan kuşağa değişip dönüşerek kendini üretmeye devam etmiştir. 2000'li yıllara gelindiğinde ise gerek göç edenlerin emekli olarak geriye dönmeleri gerekse göç edilen ülkede kişinin kendi potansiyelini gerçekleştiremeyeceği düşüncesi, çalışma şartlarının elverişsizliği, ekonomik olarak istenilen özgürlüğe sahip olamama gibi durumlar dönüş fikrini oluşturmuştur. Kişinin kendi potansiyelini gerçekleştirememesi konusunu hem düşünme hem de faaliyete geçirebilme kısmı, 2000 öncesi dönemde söz konusu değilken 2000 sonrasında teknolojik gelişmeler, küreselleşme, ulaşım teknolojilerinin gelişmesiyle küçük veya büyük ölçekli yer değiştirmelerin kolaylaşması, iletişimin kolaylaşması gibi faktörler sayesinde söz konusu olmuştur.

Günümüzde Avrupa ülkelerinde yaşayan Türk diasporasının o ülkede doğmuş ve yetişmekte olan çocukları, sosyalleşme süreçlerinin çok büyük bir bölümünü yaşadıkları ülkede tamamladıklarından, eğitim hayatlarını o ülkede devam ettirdiklerinden dolayı, ülkenin dili, eğitim sistemi, kültürü, yaşantı biçimi, düzenine de oldukça hâkim konumdadırlar. Avrupa ülkelerinde yaşayan Türkiye kökenli gençlerin üniversite okuma amacıyla yaşadıkları ülkeyi, diğer Avrupa ülkelerini veya kariyerlerini olumlu yönde etkileyebilecek başka bir ülkeyi tercih etmektense Türkiye'yi tercih ettikleri görülmektedir (Yükseköğretim İstatistikleri, 2023). Bu araştırma ile Avrupa'da doğup büyüyen, Türkiye'ye lisans öğrenimi için gelen öğrencilerin lisans süreçlerinde Türkiye'yi tercih etme neden ve motivasyonlarını nelerin oluşturduğu, bu motivasyonların süreç içerisinde devam edip etmediği, üniversite eğitim süreçleri boyunca gerek üniversitede gerek günlük yaşamda edindikleri deneyimler ve bu deneyimler ışığında ülkede yaşama, istihdama katılma gibi hususlara dair görüşlerinin incelenmesi ve analiz edilmesi amaçlanmıştır.

Lise eğitiminin akabinde devam eden lisans süreci, bireyin çalışma hayatından önceki yolu, bireyi çalışma hayatına hazırlayan bir ön broşür olarak düşünülebilir. Bu sebeple kişinin üniversite hayatı bir profesyonel olarak Türkiye'de kalıp kalmama fikrinin de netleştiği evreyi oluşturacaktır. Öğrenci, Türkiye'de eğitim gördüğü süre boyunca yalnızca eğitim aldığı bölümü değil genel çerçevesiyle Türkiye okumasını da yapacağından, ülkenin eğitim sistemi, sosyal yaşantısı, akademik imkân ve istihdam olanaklarına dair görüşler de edinir. Üniversite okuma amacıyla Türkiye'ye gelen öğrencilerin Türkiye'ye gelme sıklıkları, üniversiteden önce genellikle bayram ya da tatil yoluyla yılda 2-3 kere ile

sınırlı kaldığından bu yolla yaşanan sosyal deneyim ile uzun süreli “Türkiye’de yaşama gerçeği”, birbirinden ayrı iki yaşam tecrübesini içerir. Bu anlamda üniversite yıllarında bir tatilden çok daha fazlası deneyimlenir, bu da kişinin Türkiye’deki yaşam şart ve standartlarını, mesken ülke ile daha sağlıklı karşılaştırma yapabilmesini mümkün kılar. Avrupa’da yaşarken Türkiye ile kurulan ekonomik, politik ve sosyokültürel bağlar Türkiye’ye gelindiğinde de yeni kimlik oluşumlarıyla şekillenir ve sürekli olarak kendini devam ettirir. Ve bu şekilde her ülkeyi aynı anda yaşama durumunun da sürekli olarak kendini ürettiği söylenebilir (Schiller vd., 1995; Özkul, 2012; Kaya, 2015). Öğrencilerin Türkiye’ye dair beklentilerinin ölçülebilmesi ve bir araştırma olarak sunulabilmesi, Türkiye’nin yurt dışında yaşayan Türk vatandaşlarını kendi ülkesine geri çekme politika fikirlerinin ortaya konulabilmesine, öğrencilerin mezun oldukları andan itibaren çok dil ve çok kültürlülük özelliklerinden faydalanabilme, uluslararası pazarlama, siyaset, ticaret gibi zengin dil ve kültür ihtiyacını doğuran istihdam alanlarında çalışmalarına, iş piyasalarına hızlı şekilde girmelerine olanak sağlayacak çalışmalar adına adım atılmasına, bununla birlikte ülkenin dinamik yapısını korumak, yükseltmek ve istihdam niteliğini arttırmak adına büyük önem ifade etmektedir.

Uluslararası öğrencilere dair literatür incelendiğinde, yurtiçinde yapılan pek çok akademik çalışmanın, uluslararası öğrencilerin psiko-sosyal, kültürel uyum süreçleri, bu uyum süreçlerinin eğitim memnuniyetine yansımaları, öğrencilere sunulan hizmetler, sosyalleşme süreçleri ve deneyimleri, gidilen ülkede yaşanan dil, barınma, ekonomik zorluklar gibi sorunları ele aldığı görülmektedir (Can, 1996; Köylü, 2001; Kiroğlu vd., 2010, Şahin & Demirtaş, 2014; Karaköse, 2019; Aydoslu, 2023; Raza, 2023; Akbaş, 2024). Detaylı literatür taraması yapıldığında ise Avrupa ülkelerinden Türkiye’ye üniversite okuma amacıyla gelen Türkiye kökenli öğrenciler adına yapılan çalışmanın bulunmadığı görülmekte bu anlamda yapılan çalışma, literatüre katkı sunması bakımından özgün bulunmaktadır.

Türkiye’den Avrupa’ya yapılan işçi göçleri ile oluşan literatüre bakıldığında ise, başta Almanya, ardından Hollanda, Belçika, Avusturya gibi Avrupa ülkelerine yapılan işçi göçlerine dair akademik çalışmalar yapılmaya başlandığı görülmektedir (Aldoğan, 1978; Soytürk, 2012, Şahin-Kütük, 2017; Ağca-Varoğlu, 2020). Yapılan birçok çalışmada işçi göçleri, uyum ve entegrasyon, toplumsal kimlik, dini kimlik, aidiyet, ayrımcılık, dil yetersizlikleri konuları üzerinden ele alındığı görülmektedir (Şahin, 2010; Güven, 2017; Arıcan & Bulut, 2020). Başta uyum ve aidiyet sorunu, ilerleyen kuşaklara göre çok daha fazla hissedildiğinden dolayı (Şahin, 2008), çalışmalarda da daha çok bu konular üzerine yoğunlaşmıştır. Avrupa’dan geri dönüş göçleri veya eğilimlerini inceleme üzerine yapılan çalışmalara bakılacak olduğunda bu kapsamda literatürde çokça çalışma bulunduğu görülmektedir (Abadan-Unat 1972; Şahin-Kütük, 2021). (Gediklioğlu & Akbaş, 2019)’in yapmış oldukları “Toplumsal Hafızanın Geriye Göçü - Avrupa’dan Türkiye’ye Geri Dönen Üçüncü Kuşak Gençler Üzerine Nitel Bir Araştırma” isimli araştırma sosyal bütünleşme, entegrasyon sebepleri üzerinden göçe neden olan faktörleri açıklamıştır. Almanya özelinde, nitelikli profesyonellerin geriye göçüne dair yapılan çalışmalarda, geliş niyetleri, karar verme ve yeniden uyum süreçleri, iş piyasalarına entegrasyonları, Türkiye kökenli nitelikli profesyonelleri köken ülkeye çeken sebepler incelenmiştir (Hopyar, 2023; Ergün, 2023).

Halihazırda Almanya’da yaşayan -araştırma örnekleminin de büyük bir bölümünü oluşturan- Türkiye kökenli gençlerin yaşadıkları sorunlara dair yapılan çalışmalara bakılacak olduğunda, gençlerin yaşadığı sorunların eğitim hayatlarından itibaren baş gösterdiği söylenebilir. Güllüoğlu (2011, s. 38), Alman eğitim sisteminin çok seçici ve eleyici şekilde işlediğini, bu elemelerin çoğunun ise göçmen topluluklardan olan öğrenciler üzerinden yapıldığı belirtilmiştir. Baur’a (2010) göre ise, göçmen kökenli çocuklara nazaran Alman çocuklarının lise tavsiyesi alma ihtimali ise 2,32 kat daha fazla olmaktadır. Bu anlamda ailelerin gelir durumunun birçok sosyal, kültürel, ekonomik getirisi ve götürüsünün olmasının yanında öğrencilerin üniversiteye gidebilme ihtimalini de etkilemektedir. Kulaksızoğlu (2008), Almanya’da iş piyasasına geçişte iş başvurusu yapan Türk göçmenlere ayrımcılık yapıldığını belirtmiş,

aynı işe başvuran Türk ve Almanlara aynı şekilde muamele gösterilmediğini, telefonla başvurulsa bile alman adayın iş yerleri tarafından tercih edildiği çıktısını sunmuştur.

Gerek uluslararası öğrencilik gerekse Türk işçi göçlerine dair yapılan akademik çalışmalar detaylı şekilde incelendiğinde, Avrupa'da yaşayan Türkiye kökenli öğrencilerin üniversite okumak amacıyla Türkiye'ye gelişlerine, gelme neden ve motivasyonlarına, ülkeye uyum süreçlerine, beklenti ve deneyimlerine bu bağlamda oluşabilecek Türkiye'de kalma isteklerine dair yapılan çalışmaların oldukça kısıtlı olduğu yapılan bu araştırmayı da kıymetli kılmaktadır.

2. Yöntem

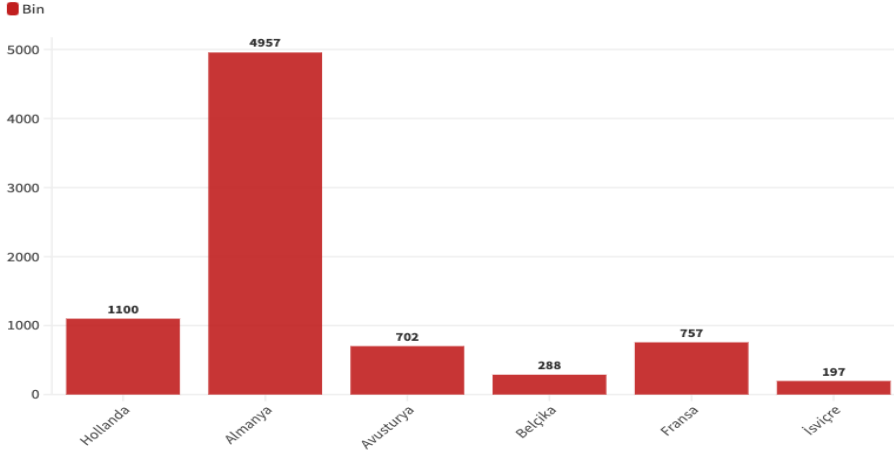
Avrupa'dan Türkiye'ye lisans eğitimi için gelen Türkiye kökenli öğrencilerin geliş motivasyonları, gelecek tahayyülleri ve beklentilerinin incelenmesini amaçlayan bu araştırmada, nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Nitel araştırma yöntemi, araştırmaya katılan kişilerin kendi bakış açıları ile yaşadıklarını anlatmaya olanak sağlayan ve araştırmacının tüm bu anlatıların altında yatanları keşfetmesine ve yorumlamasına dayalı nitel veri toplama tekniklerinin (gözlem, mülakat, doküman analizi vb.) kullanıldığı bir yöntemdir (Yalçın, 2022, s. 215). Nitel araştırma yönteminde katılımcıların anlam dünyalarının derinlemesine incelenme fırsatı bulunduğu yapılabilecek olan analizler de bu bağlamda zengin içeriğe ulaşmayı sağlayacak ve kapsamlı sonuçlara ulaşılmasına imkân tanıyacaktır. Araştırma deseni olarak ise fenomenolojik desen kullanılmıştır. Fenomenolojik desen, günlük hayatta karşılaşılan ancak tam anlamıyla kavranmamış olguları araştırmayı amaçlayan çalışmalar için kullanıldığından (Yıldırım & Şimşek, 2016, s. 69), araştırmacının fenomeni olarak Avrupa'dan Türkiye'ye lisans öğrenimi için gelen öğrencilerin Türkiye'ye gelme motivasyonları belirlenmiş, öğrencilerin beklenti, deneyim, gelecek tasavvuru, kariyer planlamaları hakkındaki görüşleri incelenmiştir.

Araştırmanın ana grubunu oluşturan öğrenciler her ne kadar Türkiye kökenli olsalar dahi uluslararası öğrenci statüsünde olduklarından dolayı, tanımlamaları, verileri, üniversiteye giriş prosedürleri de aynı şekilde uluslararası öğrenciler ile birebir şekilde örtüşmektedir. Uluslararası öğrencilik tanımı UNESCO tarafından, "eğitim amacıyla ulusal ya da bölgesel sınırları aşmış ve şimdi kendi kaynak ülkelerinin dışında kayıtlı olan öğrenciler" olarak yapılmıştır (YÖK, 2017, s. 7). Bir başka tanım ise OECD tarafından (OECD, 2019) "Uluslararası öğrenciler, önceki eğitimlerini başka bir ülkede almış olan ve şu anki ülkelerinin sakini olmayan öğrenciler" olarak yapılmıştır. Dünyada uluslararası öğrenci sayısı 2020 UNESCO verilerine göre 6.361.963'e ulaşmıştır. Türkiye'de 2014 yılında uluslararası öğrenci sayısı 48.183 iken 2018 yılında bu sayı 125.138'e günümüzde Türkiye Yükseköğretim Kurulu'nun (YÖK) yayınlamış olduğu son (2022-2023) istatistiklere göre, Türkiye'de 301.694'lere kadar ulaşmıştır. Türkiye'de her geçen yıl artmaya devam eden uluslararası öğrencilerin çoğu Türkiye Cumhuriyetler, Balkanlar, Ortadoğu ve Afrika ülkelerinden gelmektedir. Bunun yanında Avrupa ülkelerinden de ülkemize her geçen yıl artan uluslararası öğrenci göçünden söz edilmelidir. Bu kısımda 1960'lı yıllara dayanan Türk işçi göçünün büyük yansımaları oldukça etkilidir.

Grafik 1

Batı Avrupa Ülkelerinden Gelen Uluslararası Öğrencileri Sayıları ¹

Uluslararası Öğrencilerin Uyruklarına Göre Sayıları (2023-2024)

Kaynak: YÖK, Yükseköğretim İstatistikleri

Kaynak: YÖK, Yükseköğretim İstatistikleri, 2023.

Grafik 1’de görüleceği üzere Batı Avrupa ülkelerinden Türkiye’yi tercih eden öğrencilerin en çok Almanya’dan gelirken Almanya’yı Hollanda, Fransa ve Avusturya’dan gelen öğrenciler takip etmektedir. Bu öğrenci sayıları içerisinde öğrencilerin hangilerinin Türkiye kökenli oluşlarına dair veri bulunmamasından dolayı araştırmanın örneklemini oluşturan grubun bu verilerin içine dahil edildiği söylenmelidir. Almanya’dan neredeyse beş bine yakın öğrencinin Türkiye’ye gelişi azımsanmayacak kadar büyüktür. Avrupa’da yaşayan Türklerin yaklaşık 3 buçuk milyonunun Almanya’da bulunması bu veriye sebep olarak gösterilebilir.

3. Veri Toplama Tekniği

Bu araştırmada İstanbul ilinde lisans ve lisansüstü eğitime devam eden Avrupa’dan Türkiye’ye lisans eğitimi için gelen Türkiye kökenli öğrencilerin eğitim aldıkları süreç boyunca hem göç etme hem göç edildikten sonraki sürece dair eğitim ve günlük yaşam deneyimleri incelenmiştir. Yapılan görüşmelerde sekiz katılımcı ile görüşülmüş olup katılımcıların beşi kadın üçü erkektir. Görüşmelerde yarı yapılandırılmış mülakat formu hazırlanarak örneklem grubu ile derinlemesine mülakatlar gerçekleştirilmiştir. Yapılan mülakatlarda görüşmecilerin sorulara verdikleri cevapları kolay şekilde kayıt altına alabilmek ve herhangi kısmı kaçırması gibi risklere girmemek adına görüşmecilerden izin alınarak ses kayıtları alınmıştır. Mülakatların sonunda deşifreler yapılarak konunun amacına uygun şekilde bulgu analizi ve raporlama gerçekleştirilmiştir. Araştırmada amaçlı örneklem yöntemi kullanılmıştır. Araştırmanın örneklemini belirlemede birkaç husus öne çıkmaktadır. Görüşmecilerin Avrupa ülkelerinde doğup büyümüş ve lise eğitimini o ülkelerde tamamlamış olmalarının ardından Türkiye’ye gelmiş ve eğitimlerine devam ediyor olmaları gerekmektedir. Bu bağlamda beşi lisans üçü lisansüstüne devam eden olmak üzere sekiz katılımcı ile görüşülmüş, katılımcılar “K” kod harfiyle kodlanmıştır.

4. Bulgular

Bu araştırmada, Avrupa’dan Türkiye’ye gelen öğrencilerin kariyer planlamaları bağlamında Türkiye’ye geliş sebep ve motivasyonları, Türkiye deneyimleri ve kariyer planlamalarına dair bulgular

¹ YÖK, Yükseköğretim İstatistikleri, 2023. Erişim adresi: <https://istatistik.yok.gov.tr/>

sunulacağından, bu başlık altında, yapılan derinlemesine mülakatlardan elde edilen veriler analiz edilecektir. Yapılan görüşmeler sonucunda oluşan ana temalar, Türkiye’de Yükseköğretime Katılım Tercihleri, Türkiye’de Yükseköğretime Dair Genel İzlenimler, Günlük Yaşam Deneyimleri, Kalma ve Dönme Niyetleri şeklinde başlıklandırılmıştır.

Şekil 1

Araştırmanın Temaları

4.1. Katılımcıların sosyo-demografik profili

İstanbul ilinde özel veya devlet okullarında öğrenimine devam eden sekiz katılımcı ile derinlemesine mülakatlar gerçekleştirilmiştir. Katılımcıların beşi Almanya, ikisi Avusturya biri de Fransa’dan gelmektedir. Almanya, Avusturya yoğunluklu olmasının ve bir de Fransa’dan görüşmeci seçilmesinin sebebi, Türk diaspora nüfusunun en büyük kısmının Almanya’da bulunması, bunun yanında Almanya ile oldukça benzer sosyal yaşantı, eğitim sistemi, dil, kültür, ekonomik ve siyasi yapıya sahip ülkenin Avusturya oluşudur. Almanya ve Avusturya ile gerek dil gerek kültür olarak benzemeseler dahi yine Türk diasporasının bulunduğu farklı bir Avrupa ülkesinden farklı bir deneyimi görebilmek, analiz edebilmek adına Fransa’dan da bir görüşmeci ile mülakat yapılmıştır. Katılımcıların beşi lisans eğitimlerine devam ederken ikisi yüksek lisans biri doktora eğitimine devam etmektedir. Görüşmeler 08.03.2024-07.05.2024 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir. En kısa görüşme 33 dakika en uzun görüşme ise 2 saat 45 dakika sürmüştür. Görüşmelerin yedisi yüz yüze biri K6’nın lisans üçüncü sınıfta geri dönmesi sebebiyle çevrimiçi gerçekleştirilmiştir.

Tablo 1*Katılımcıların Sosyo-demografik Profili*

Katılımcı	Cinsiyet	Yaş	Eğitim Düzeyi	Okuduğu Üniversite	Okuduğu Bölüm	Medeni Durum	Baba Mesleği	Geldiği Ülke
K1	K	28	Yüksek Lisans	FSM Vakıf Üniversitesi (Lisans) Sabahattin Zaim Üniversitesi (YI)	Okul Öncesi Öğretmenliği (Lisans) Aile Danışman-lığı (YI)	Bekâr	Maden Emeklisi	Almanya
K2	K	25	Lisans	FSM Vakıf Üniversitesi	Psikoloji (4)	Bekâr	İşçi	Almanya
K3	E	22	Lisans	FSM Vakıf Üniversitesi	Psikoloji (4)	Bekâr	İşçi	Avusturya
K4	K	25	Yüksek Lisans	İstanbul Üniversitesi (Lisans) Marmara Üniversitesi (YI)	İlahiyat (Lisans) Din Sosyolojisi (YI)	Bekâr	İşçi	Fransa
K5	K	23	Lisans	FSM Vakıf Üniversitesi	İslami İlimler (4)	Evli	Ticaret	Almanya
K6	E	22	Lisans	FSM Vakıf Üniversitesi	Mimarlık (3)	Bekâr	Kamyon Şoförü	Avusturya
K7	K	25	Lisans	FSM Vakıf Üniversitesi	Psikoloji (3)	Bekâr	İnşaat Firması Sahibi	Almanya
K8	E	26	Doktora	Marmara Üniversitesi (Lisans) İstanbul Medeniyet Üniversitesi (YI+Dr)	İlahiyat (Lisans) Sosyoloji (YI+Dr)	Bekâr	STK Başkanı	Almanya

4.2. Türkiye’de yükseköğretime katılım tercihleri**4.2.1. Aile görüşleri ve ilişkiler ağı**

Göç sürecinde ailelerin görüşlerinde destekleyici ve tedirgin aile olarak iki ayrı örüntünün var olduğu görülmektedir. Birçoğunun ailesi çocuklarını Türkiye’ye göndermekte tedirgin-belirsiz bir tutum sergilerken bir kısmının ailesinin de bu göç yolculuğunda destekleyici rol üstlendikleri görülmekte, bu iki ayrı yönde yoğunlaşmış aile görüşleri, ailelerin Türkiye’ye dair güncel tutumlarına dair de ipuçları sunmaktadır. Örneğin çocuklarının ülkeye adapte olup olamayacaklarına dair tedirginlikleri, “orda seni yerler” gibi cümlelerle Türkiye’dekiler ve biz ayrımına da yıllar geçtikçe gidildiğinin göstergesidir. Göçmenlerin anavatanlarını içselleştirmesinde azınlık olarak yaşanan toplumda Türkiye’ye dair TV kanallarının takip edilmesi anavatanda olup biten sosyal siyasi, gündemden haberdar olunabilmesi ile iki ülke arasında bilgi akışı kopukluğu engellemesi sağlamaktadır fakat bunun yansırı basına yansıyan haberlerin takibiyle Türkiye’ye duyulan önyargı ve güvensizlik de bu haber kanalları sayesinde olmaktadır. K6’nın “...gördüğümüz haberler, aldığımız mesajlar, o onu vurdu, o bunu vurdu gibi haberler...” şeklindeki ifadesi, kitle iletişimlerinin haberleşmeyi doğurmasının yanında, tedirginliğe de sebebiyet verdiğinin bir göstergesidir. Fakat bu durum görüşmecilerin göç yolculuklarında olumsuz bir etkiye sebep olmayarak göç sürecini aksatacak veya kişiyi vazgeçirecek boyutlara ulaşmamıştır. Aile görüşlerinin göç sürecine etkisi, her üç ülkeden görüşülen görüşmeci için benzer şekilde seyretmiştir. K4’ün bu konuya dair aktarımlarında ise ailenin çok daha rasyonel şekilde düşünerek çocuklarını

yönlendirme isteklerinin söz konusu olduğu görülmektedir. Bu durum K4 tarafından şu şekilde ifade edilmektedir:

“Ailem tabii ki de başarılı bir öğrenci olduğum için benden beklentileri çok daha farklı. Yani dediğim gibi daha çok sayısal alanda ilerlememi bekliyorlar, bilimsel şeylerle bekliyorlar. Yani ya tıp ya da mimarlık işte, çocukluğumdan beri hayalini kurduğum meslek. Onlara haber vermedim çünkü olumlu karşılamayacaklarını biliyordum. Onlardan habersiz sınavlara girdim mülakatlara girdim çıktım, sonuçlar açıklandıktan sonra ben gidiyorum dedim” (K4, Kadın, 25).

Görüşmecilerin bu göç sürecinde destekleyici rol oynayan aileler de söz konusudur. Kimi ailede anavatan ile daha duygusal bağ kurulduğu ve bu sebeple çocuklarının hayatlarının bir bölümünü de Türkiye’de geçirmelerini tavsiye ettiği görülmektedir. Bu sebeple her ne kadar öğrencilerin ailelerinde de rasyonel düşünce yapısına geçişin başladığı söylene de birçok ailenin de hala Türkiye ile yakından bağ kurduğu ve çocuklarının da bu bağı kurabilmesi adına destekleyici rol üstlendiği görülmektedir. Bu sebeple kesin olarak duygusal faktörlerin veya rasyonel unsurların baskınlığından söz edilmemekte her iki unsurun yoğunluğunun ailelere göre değişkenlik gösterdiği belirtilmelidir. K8 bu durumu şu şekilde aktarmaktadır:

“Babam hem küçüklüğümüzden beri böyle işte Türkiye’de okuyun, ufkunuz açılır işte sonuç olarak Almanya’da okudunuz biliyorsunuz, Batı kültürünü, eğitim sistemini biliyorsunuz. Bir de Türkiye’ninkine de vakıf olun. Ben o zamanlar çok gülüyordum buna yani, Türkiye’de ne ufkum açılacak ki. Ama geldikten sonra fark ettim, çok haklıymış” (K8, Erkek, 26).

“Göçmenler arasındaki ilişkiler ağı; göçmenlerin yeni yerleştikleri ülkelerde, eski göçmenler, yeni göçmenler ve göçmen olmayan kişiler arasında kurdukları ortak köken, soy ve dostluğa dayanan bağlantılar sayesinde oluşmaktadır. Bu ilişki ağlarının varlığı, uluslararası göçü özendirir bir unsur olarak yer almaktadır” (Özcan, 2017, s. 202). Özendirmeden kasit olarak yalnızca olumlu bir özendirme profili de düşünülmemelidir. Önceden göç etmiş kişi göç etme niyetinde olana bulunduğu ülkeye dair çeşitli avantajlardan söz ederken ülkenin sosyal ekonomik ve iktisadi avantaj ve dezavantajlarından, ülkeye ne kadar sürede uyum sağlanıp sağlanamayacağından da söz etmekte ve kişi bu düşünceleri de zihninde barındırarak karar vermektedir. Görüşmecilerin çeşitli akraba ve arkadaşlarından aldığı geri bildirimler, göç edilecek ülke olan Türkiye’ye dair bakış açılarının şekillenmesinde etkili olmuş ve geliş motivasyonlarının önemli sebeplerinden biri olmuştur. Türkiyeli Mühendislerin Almanya’dan Türkiye’ye geriye göç deneyimleri üzerinden yapılan araştırma sonucunda (Sunata, 2014), bireylerin geriye göç kararlarında köken ülkedeki ailenin varlığı geriye göç nedeni olarak gösterilmiştir. Bu bakımdan göç yolculuğunda daha önce köken ülkeye gelmiş olan kişilerin varlığının ülkeye çekmedeki önemi desteklenmektedir. K2’nin daha önce belirli bir süre Almanya’da yaşamış ve ardından Türkiye’ye göç etmiş akrabalarının bu konu hakkındaki görüşleri de dikkat çekicidir:

“Türkiye’ye gelince Türkiye’yi de biliyorlar bana diyorlardı aa bak bu bu seni zorlayabilir çünkü onlar da Almanya’yı biliyor. Başta dil... Ondan sonra kâğıt işlemleri işte ne bileyim resmi dairelerde, doktor olayları... Hep böyle şeyleri hatırlattılar bana böyle olabilir şöyle olabilir ama buna da insan alışıyor bence... Aaa şu şu falan İstanbul’da Konya’da ilahiyatta işte öğretmenlikte...” (K2, Kadın, 25).

4.2.2. Kültürel yakınlık

Öğrencilerin Türkiye ile kurdukları duygusal ve kültürel yakınlığın da gelme motivasyonlarını oluşturan bir diğer sebep olduğu görülmektedir. Her ne kadar farklı bir ülkeden gelirse dahi yaşanan ülkeye nazaran kendini daha az yabancı hissetme veya hiç hissetmeme durumu öğrencileri Türkiye’ye çeken faktörlerden biridir. İlk veya ikinci kuşaklara nazaran Türkiye ile kurulan ilişkide kültürel

yakınlık, başat motivasyonların akabinde gelen bir motivasyona dönüşmektedir. Aynı dili konuşuyor olma imkânı bir diğer olumlu yön olarak değerlendirilirken farklı bir ülkeye gidildiğinde o ülkenin dilini ve kültürünü öğrenmeye çalışacak olmanın çok daha yabancı hissettireceği düşüncesi söz konusudur. Bu bakımdan kültürel yakınlığın ülkeye çabuk adapte olabilmeye durumunu etkilediğinden işlevsel olarak değerlendirilmekte, gelme sebeplerinin arasında kültür olarak da benzerinin, ülkede yaşamayı kolaylaştıracağı bu anlamda üniversite sürecinin de kolay geçebileceği düşüncesi söz konusudur. Kültürel yakınlık düşüncesini oluşturan duygusal faktörlerin de yönlendirici olduğu fakat daha çok bu kültürel yakınlığın, yaşantıyı kolaylaştıracak bir enstrüman olarak görüldüğünü söylemek gerekir. Bu anlamda (Gedikoğlu & Akbaş, 2019)'ın yaptığı nitel araştırma sonucunda Avrupa'dan Türkiye'ye üçüncü kuşak gençlerin geliş sebeplerinde yoğun olarak aidiyet duygusunun söz konusu oluşu, bu araştırmanın bulgusuna ters düşmekte, aidiyettense kültürel yakınlık etkisinin kolaylaştırıcı yönü baskın görülmektedir.

“Dediğim gibi daha duygusal bir bağı olmasından kaynaklı bir durum var. Yani yabancı bir ülkeye gitmiyorsun diye bir düşünce var (...) İngiltere'ye gitsem kesinlikle kendimi yabancı gibi hissedecektim. Almanya'dan farkı olmayacaktı hatta Almanya'ya da kendimi, Almanya'yı vatan olarak kabul etmemden dolayı İngiltere'de daha da yabancı olarak hissedecektim. Belki bundan bıktığım için yani “kendimi hep yabancı gibi hissediyorum” düşüncesinden duygusundan bıktığım için geldim yani bilmiyorum” (K8, Erkek, 26).

Öğrencileri lisans eğitimi almak amacıyla kaynak ülkesini geride bırakarak hedef ülkeye gitmesini sağlamada önemli motivasyonlardan biri hedef ülke ve ülkenin her anlamda sahip olduğu niteliklerdir ancak o ülkede hangi şehre okumaya gidileceği de önemli etkenlerden birini oluşturmaktadır. Görüşmecilerin büyük bir çoğunluğu ortalama 2 yılda bir Türkiye'yi ziyaret etmeye gelmekte bu ziyaretlerin birkaç gününü turistik gezi amacıyla İstanbul'da geçirmekte kalan günlerini ise memleketlerinde geçirmektedir. Bu sebeple çok turistik gezi amacıyla İstanbul'u ziyaret eden öğrencilerin İstanbul ilgi, sevgi, daha fazla vakit geçirme isteği ve merakı da bu turistik geziler sayesinde oluşmaktadır. Bu merakı ve ilgiyi karşılayabilecek, İstanbul'da yaşamaya vakit ayrılacak zaman dilimi olarak ise lisans eğitim süreçleri görülmüştür. Bu süreci görüşmeciler şu şekilde aktarmaktadır:

“Türkiye'nin en büyük özelliği herhalde İstanbul. Yani koca metropol, yani hem uhrevi hem de dünyevi ilimleri alabileceğiniz bir metropol gerçekten” (K3, Erkek, 22).

4.2.3. Üniversiteye girişte bürokratik kolaylık

Görüşmecilerin Türkiye tercihlerinde üniversiteyi daha kolay ve hızlı şekilde okuyup tamamlayabilecek olma düşüncesinin Türkiye'yi tercih etmede başat rol oynadığı anlaşılmaktadır. Kaynak ülkede üniversiteye girişlerin kolay fakat okumanın oldukça zor olduğu, uzun yıllar boyunca mezun olunamama durumu öğrencileri Türkiye'de üniversite okumaya itmekte, Türkiye'de kaynak ülkeye göre daha kolay ve hızlı şekilde öğrenimi tamamlayıp mezun olunacak olma düşüncesi, öğrencilerin önemli motivasyon kaynaklarından birini oluşturmaktadır. Görüşmecilerin karar mekanizmalarını belirli yönlerden yöneten rasyonel bakış açısının bu konu üzerinde kendini çok daha şeffaf şekilde gösterişi fayda-maliyet ilişkisi üzerinden analiz edilebilir. “Çünkü daha kolay” şeklinde ifade ederek çok daha faydacı bir bakış açısı ile karar veriliyor oluş bu bakımdan oldukça ilgi çekici görülmektedir. Kişiyi göç sürecine iten birçok duygusal ve rasyonel kararlar bütünü olduğu düşünülebilir fakat görüşmecilerin büyük bir çoğunluğunda rasyonel yönün çok daha baskın olduğu görülmektedir. Ülkenin tercih ediliyor oluşlarından birini bu sebebin oluşturuyor oluşu öğrencileri çekme açısından avantaj olarak görülebilirken bir yönden de boşluğun söz konusu olduğunun da bir göstergesidir. Eğitimin niteliği sebebiyle tercih ediliyor olmak ve kolay-hızlı mezun olabilmeye düşüncesi ile tercih ediliyor olmanın iki uçta duruşu, eğitimin niteliğini arttırmadaki gerekliliğini ifade ederken öğrencilerin gelişlerine sebep olan bu faktörü gelen öğrencileri ülkede tutma, iş piyasasına entegre

etme, iş piyasalarındaki çok kültürlülüğü arttırma gibi yönlerden avantaj olarak görülerek değerlendirilmelidir:

“Orada mesela Viyana Üniversitesi’nde bölümler 3 yıllık ama 3 yılda bitiren yok. Ama zor yani, sınavları böyle, buradaki biraz daha okul sistemi oluyor, sınavları gidiyorsun, geçiyorsun falan (...) Zor yani, oradaki üniversiteler zor, o yüzden benim babam da zaten şey yapıyordu yani sen git İstanbul’a, orada okursun, en azından bir mesleğin olur” (K3, Erkek, 22).

Aynı şekilde bu rasyonel bakış açısı ve Türkiye’yi tercih edişin işlevsel yönünün K2 üzerinde de yansımalarından söz etmek gerekmektedir:

“Evet bunun cevabı çok çok basit, psikoloji bölümüne girmek çok zor Almanya’da. Çünkü mesela dedim ya daha erken yaşta mezun olma olayı vesaire hani burası da zor asla şey demem çok kolay demem burası da zor ama galiba yani Avrupa standartlarına göre daha kolay olabilir” (K2, Kadın, 25).

4.2.4. İslamofobi duvarı

Çalışma hayatına geçiş sürecinde yaşanan veya yaşanacağı tahmin edilen birçok engel, kişiyi kaynak ülkeden itici faktörü oluşturarak aynı zamanda hedef ülkeye de çekici faktörü oluşturmaktadır. Irkçılık ve İslamofobi/ Müslüman karşıtı ırkçılık geçmişten günümüze değin Avrupa’daki Türk diasporasının gündelik hayatlarının önemli bir parçasıdır. “Çoğu zaman ırkçılığın bir tezahürü olarak eyleme geçirilen İslamofobi fenomeni Avrupalı Müslümanların hayatını gün geçtikçe daha fazla zorlaştırmaktadır” (İyi & Şahin, 2022, s. 27). Müslüman kadınlar özelinde bakıldığında başörtüleri sebebiyle çalışma hayatına girişte karşılaştıkları, karşılaşılabilecekleri çeşitli sorun ve sıkıntıların devam etmesi anavatana göç motivasyonlarından bir diğerini oluşturmaktadır. K4 bu durumu “dini hassasiyet” olarak nitelendirse de dini olmanın yanında işçi ve işveren arasında siyasi temelli, kimi zaman görünmez kimi zaman açık engellerden söz edilmelidir. Avrupa’ya yapılan işçi göçünün üzerinden 60 yılı aşkın süre geçmesine rağmen kurumsal ırkçılık, halen kendini yoğun şekilde göstermekte, bu durum ülkede yaşayan Türk gençlerinin gerek eğitim gerek istihdam süreçlerini olumsuz yönde etkilemektedir. Gerek gizli gerekse açık söylemlerle başta Almanya’da bulunan en büyük dini-etnik grubu oluşturan Türklere yapılan kurumsal ırkçılık, gençlerin iş piyasalarına girişlerinin önündeki duvarı oluşturmaktadır (Gafuroğulları, 2019). Bu sebeple başta yapılan göçün üzerinden ne kadar yıl geçmiş olursa olsun Türklüğün Müslümanlıkla eşdeğer tutulması sebebiyle Türkiyeli göçmenlerin birçok alanda hedef olarak gösterilmesi değişmeyen bir gerçek olarak kendini sürdürmektedir. ENAR Avrupa İş Piyasası Irkçılık ve Ayrımcılık Raporu’nda göçmen kökenli kadınların iş piyasalarına entegrasyonda erkeklere oranla çok daha fazla güçlük çektikleri belirtilmiştir (Perspektif, 2018). Yayınlanan bu rapor, yapılan araştırmanın bulgularıyla da oldukça benzerlik göstermektedir. Aynı zamanda görüşmecilerin her biri aynı eyaletten olmadığından dolayı bu durumun yoğun yaşanmasının ülkeden ülkeye, eyaletten eyalete, küçük şehir ve büyük şehre göre değişeceği de belirtilmelidir. Örneğin Fransa’da yaşayan K4’ Almanya’ya oranla Fransa’da başörtülü kadınların kesinlikle işe alınmadığını net şekilde belirtmiştir. Bu anlamda Fransa’dan Türkiye’ye göç yolculuğunda çalışma hayatında karşılarına çıkan dini ve siyasi engellerin Fransa özelinde daha belirleyici olduğu, Almanya ve Avusturya’da bu durumun Fransa’ya nazaran daha az keskin bir çizgiyi oluşturduğu söylenebilir. Başörtülü kadınları işe alma hususunda üstü kapalı şekilde reddedişlere birden çok kez maruz kalan K1’in yaşadığı İslamofobik engeller onu mesken ülkeden iten ve Türkiye’ye çeken ana motivasyonu oluşturmuştur:

“İşte başörtüsü sıkıntısı vardı. Çok fazla cv gönderdim ve CV’de de fotoğrafımı görünce hep ret yedim. İşte saçma sapan şeyler vardı. İşte mesafe çok uzak, halbuki mesafe tramvayla bir 15 dakika hani onlar için bir bahane bu yani onlar için sunulabilecek bir bahaneydi... E dedim en azından bu süreçte belki orası bu hani siyasi anlamda hani bir değişir yine işe alım falan

olursa en azından ben burada işlerimi halledeyim ondan sonra dönerim diyerekten geldim” (K1, Kadın, 28).

Yalnızca Müslüman kadınlar özelinde değil, yaşanan bu ayrımın erkeklerin görünüşü, giyinişi, saç-sakal tarzları üzerinden de yapıldığı görülmektedir:

“Mesela iş bakıyorum ve burada iş bulmak biraz zor. Siyah saçlı kara gözlüyseniz. Böyle bir sıkıntı da var maalesef” (K6, Erkek, 22).

60 yılın ardından cinsiyet fark etmeksizin kimi zaman söylemlerde kimi zaman ise eylemlerde kendini gösteren İslamofobi, ülkede yaşayan göçmenlerin de ne kadar uzun zamandır yaşıyor oluşlarına bakmaksızın halen devam ettiği, görüşmecilerin de ifadeleriyle Avrupalıların onları her şekilde yabancı gördükleri ve benimsemedikleri belirtilmiştir. Her ne kadar mesken ülkenin dilini konuşsalar, kültürüne benimseseler dahi o ülkenin sakinleri tarafından kabul edilmeyişleri gerçeği, iş hayatına atılma kısmında da kendini göstermekte, bu sebeple birçok genç, çalışma imkanları faktörü sebebiyle göç yolculuğuna girmektedir.

4.3. Türkiye’de yükseköğretime dair genel izlenimler

4.3.1. Akademik yaşam deneyimleri

Türkiye’de eğitim alınan süre boyunca gelinen ülkeye göre hoca-öğrenci ilişkileri görüşmeciler tarafından olumlu değerlendirilmektedir. Eğitim süreçleri boyunca Türkiye’de eğitim aldıkları üniversite hocalarının samimi ve sıcak yaklaşımları öğrenciler gözünden de başta alışıldık karşılanmasa da sonrasında kendi tabirleri olan “samimi” yaklaşımlardan memnun olduklarını belirtmişlerdir. Yaşanan ülke ve Türkiye arasında hoca öğrenci ilişkisi karşılaştırmasında görüşmecilerin kendi yaşadıkları ülkeye nazaran Türkiye’deki Hoca-öğrenci ilişkisine sonradan uyum sağlayabilmelerinin de çeşitli sebepleri bulunmaktadır. Bu sebepler arasında yaşanan ülkedeki kültür, sosyal ilişkiler sayılabilir. Kişinin anavatanı her ne kadar Türkiye olsa dahi Türkiye’de geçirilen süre genellikle tatillerle sınırlı olduğundan Türkiye’deki sosyal ilişkilerin nasıl ilerlediğine dair bir bilgi sahibi değildirler. Yaşanan ülkenin kültürü, sosyal ilişki türleri kişinin doğduğu andan itibaren karşılaştığı ve alıştığı bütünler olduğundan dolayı insan ilişkilerindeki bu ayrım başta direkt olarak kabul edilmese de ardından alışma ve uyum sürecine geçilmektedir. Bunun yanında K1’in İstanbul’da yüksek lisansa devam etmesinde üniversitesindeki hocalarından birinin etkisi olduğundan da hoca-öğrenci ilişkisinin öğrencinin kararlarındaki etkisi anlaşılmaktadır. K3 hoca-öğrenci ilişkisi karşılaştırmasını şu cümlelerle ifade etmektedir:

“Burada kesinlikle hani çok daha farklı yani. Burada hocalarla gerçekten çok samimi olabiliyorsun. Hani WhatsApp’tan falan mesajlaşıyorsun mesela. Ama Avusturya’da öyle bir şey hiç görmedim ben. Hani mail ile cevap verir, mail atar. Hani böyle hiç samimi ilişki yoktur yani o şekilde hocalarla, profesörlerle falan” (K3, Erkek, 22).

Aynı şekilde öğrencilerin hem ülkeye hem üniversiteye uyum ve entegrasyon süreçlerinde de hoca-öğrenci ilişkisi etkisi K8 tarafından şu şekilde yansımaktadır:

“Hocalar çok özel ilgi gösteriler bize. Hem ders noktasında hem anlıyor musunuz anlamıyor musunuz, istiyorsanız bak dersten sonra gelin, yeniden anlatayım size. Veya ne yapıyorsunuz, nasılsınız? İşte özel evine çağırıp, bak bir sıkıntımız var mı, aileniz yok sonuç olarak burada falan. Diğer hocalarımız oldu, onlar da ister istemez çok entegre olmamıza veya daha hızlı uyum sağlayabilmemizi sağladılar” (K8, Erkek, 26).

Görüşmecilere üniversite eğitimleri süresince katılım sağladıkları, akademik faaliyetlere, bu faaliyetlerin yeterliliğine dair sorular yöneltildiğinde, görüşmecilerin büyük bir çoğunluğu geldikleri ülkede gerek üniversitenin düzenlediği gerekse özel olarak düzenlenen akademik kariyere yönelik seminer, panel gibi etkinliklerin yaygın olmadığını, olan yerlerde de yalnızca o üniversiteye mensup

olanların girebildiğini veya bu tür etkinliklerin ücretli olduğunu belirtmişlerdir. Bu sebeple Türkiye’de yalnızca okudukları bölüm ile sınırlı kalmayıp birçok akademik alanda alabildikleri eğitimler ile İstanbul’un multidisipliner şekilde kendini yetiştirmeye de olanak sağladığı düşünülmektedir.

Bu konuya dair K4’ün görüşleri önemli görülmektedir:

“Benim kişisel gelişimim olsun, seminerler olsun, orada var, ama topluma açık değil (...) Yani var. Ama çok iyi üniversitelere girmek lazım bunun için. Ama topluma açık değil. O şeylere, seminerlere de giremiyorsun yani. Yani çok iyi bir öğrenci olmak lazım ve beyazlardan olmak lazım. Yani mesela banliyöden gidenler kendini rahat hissetmiyor” (K4, Kadın, 25).

4.3.2. Kapalı sosyalleşme: Koza arkadaşlığı

Sivil toplum kuruluşlarının kişilerin göç sürecinde de hedef ülkeye vardıldıktan sonra da etkisinden söz etmek mümkündür. Çeşitli sivil toplum kuruluşlarının burs, barınma imkanlarından yararlanma, aynı kuruluş ile iletişimde olan ve benzer süreçleri yaşayan diğer öğrencilerin bu kuruluş çatısında toplanabiliyor oluşu, söz konusu öğrencilerin ülkede “kendi gibi birilerinin” de olduğu hissini sağlayan ve sürdüren bir oluşum içerisinde bulunması ülkeye uyum sağlayabilmelerinde de önemli etkenlerden birini oluşturur. Fakat aynı zamanda bu “kendine benzeyenlerle” kurulan arkadaşlıklar, Türkiye’de doğup büyüyenlerle, görüşmecilerin kendi tabirleri ile “yerli”lerle iletişimlerinin de zayıf olmasına dolayısıyla kendi içlerine kapalı şekilde ülkede yaşamaya devam etmelerine sebebiyet verecektir. Türkiye’de doğup büyümüş olanlarla kurulmayan yakın ilişkiler onlarla karşı gard alınmasına ve bir ben ve öteki ayrımının büyümesine de sebebiyet vererek bir yönden ülkeyle bütünleşmeyi de yavaşlatmaktadır. Aynı zamanda yalnızca kendileri gibi olanlarla kurulan her ilişki konuştukları Türkçenin de iyiye gitmesi gerekirken zayıflamasına sebebiyet verecektir. Bu sebeple çeşitli sivil toplum kuruluşlarının öğrencilerin kendileri gibi aynı süreçleri geçirmiş diğer öğrenciler ile bir arada bulunabilmesini sağlayan çatı olurken bu çatının hiç dışına çıkılmayarak ülkeyle kurulacak olan bağın da zayıflamasını sağlayan sebep olarak karşımıza çıkmaktadır. Sosyalleşme sürecinde etkin rol oynayan sivil toplum kuruluşları sosyalleşmeyi sağlarken bir taraftan da niyetlenilmiş veya niyetlenilmemiş olsa dahi kapalı sosyalleşmeyi de doğurmaktadır. 1960’lı yıllarda Avrupa’ya doğru yapılan Türk işçi göçünde göç edenler, kendi din, dil ve kültürlerini sürdürme üzerinden devam etmişlerdir. Aynı zamanda bu birlik, beraberlik, kültürel ve dini yaşantıyı sürdürebilmek adına çeşitli dernek ve vakıflar kurulmuş ve göçmen işçiler bu dernek ve vakıflar aracılığıyla kendi aralarında sosyalleşme, bilgi akışı, dini ve kültürel ritüellerin devamlılığını sağlamışlardır. Bu durum o ülkedeki Türk diasporasının bir aradalığını sağlarken buldukları ülke ile aralarına koydukları sınırın da bir göstergesidir. Bu sınır koyuşu uzun yıllar boyunca deneyimleyen Avrupa’daki Türk diasporasının devamında üniversite eğitimi için Türkiye’ye gelen öğrencilerde de aynı sınır koyuşu Türkiye özelinde de yapmaya başladıkları gözlemlenmiştir. Bu durum ülke fark etmeksizin Almanya’dan, Avusturya’dan Fransa’dan gelen öğrenciler için de geçerli olmuştur. Hopyar’ın da belirttiği gibi (2023), “Giddens’in güvenli, rutinlerin tutarlı sürdürülebilmesine olanak tanıyan, dış dünyadaki olası tehlikelerden koruyan ve bireyleri sarıp sarmalayan ‘koruyucu koza’ (Giddens, 2010) kavramı tam da katılımçıların Türkiye’de kurdukları yaşamlarına işaret etmektedir” (s. 188). Kendileri gibi Avrupa’dan gelen Türkiye kökenli öğrencilerin içinde bulunduğu çeşitli sivil toplum kuruluşları aracılığıyla sosyalleşme, arkadaş edinme gibi ihtiyaçlarını bu muhitteki koza içerisinde gideren öğrenciler o kozanın içindekilerle yoğun iletişim halinde olarak koza dışındakileri niyetli veya niyetsizce ötekileştirme güdülerinin olduğu da görülmektedir. Bu durum bu öğrencilerin köken ülke Türkiye’yi, Türkiye’de yaşayanları (yerlileri) benimseme, uyum ve entegrasyonlarının zorlaşmasına sebebiyet vermekte, kişiyi sosyal anlamda kısırlaştırmaktadır:

“Yani gerçekten şeyi fark ettim. Geçenlerde eşime de demiştim. Burada beş senedir buradayım ama yurt dışından gelenleri saymazsam kendime bir çevre kurmamışım, hani dışarıda buluşup

özellikle hani okul dışı vakit geçirecek şeye getirmemişim hiç farkında olmadan” (K5, Kadın, 23).

“Açılmıyorsun işte sıkıntı o. Yani üniversiteye giderken onlarla gidiyorsun, derse giderken onların yanında oturuyorsun, dersi seçerken onlarla seçiyorsun, ona göre seçiyorsun. Hali sahaya gidiyorsun onlarla gidiyorsun işte dışarı çay içmeye gidiyorsun onlarla” (K8, Erkek, 26).

4.4. Günlük yaşam deneyimleri

4.4.1. Aksan farklılıkları

Her ne kadar doğup büyüyen yerde oranın dili günlük yaşantıda yoğun olarak kullanılsa da Türkçe de gerek aile içinde gerek Türk arkadaş ve akraba çevresinde konuşulmaktadır. Yoğun şekilde kullanılan anadilin yanında Türkçenin konuşulması iki dilin karma şekilde konuşulduğu bir dili de üretmektedir. Bu sebeple iki dilin karma şekilde kullanılması çeşitli aksan farklılıklarına da sebebiyet verebilmektedir. Bu aksan farklılıkları Türkiye’de yaşayanlar tarafından farklı şekillerde yorumlanmakta ve bu da hedef öğrenciler için çeşitli sonuçlar doğurmaktadır. Türkçeyi konuşma şekilleri, bir ortamda sevimli ve merak uyandıran şekilde karşılanıp ilgi odağı olmalarına sebep olabilmekte aynı zamanda aksanlarının çok çabuk anlaşılması sebebiyle Avrupa’dan gelene yöneltilen neredensin? nereden geldin? neden geldin? orada hayat nasıl? gibi sorular görüşmecileri bir süre sonra yormaya başlamaktadır. Aksan farklılığı aynılaşmayı etkileyerek ayırmaya yol açmaktadır. K7’nin “Bana nereden geliyorsun diyorlar Bartın diyorum, yok hayır asıl nerden geliyorsun diyorlar yine Bartın diyorum, söylemiyorum” ifadesi görüşmecilerin oluşturduğu savunma mekanizmasını da ifade etmektedir. Karşılaşacakları herhangi bir soruya duvar örme şekli olarak geldikleri yeri değil Türkiye’deki memleketlerini ısrarla söylemeleri duyacakları herhangi olumsuz söylemin de önünü kesme yöntemleridir. K1’in cümleleri de önemli görülmektedir:

“İki dilli büyüdüğüm için aklıma gelmeyen kelimeleri hep Almanca söylüyorum. Bunda çok zorlandım çünkü kimse anlamıyor. Hele ki esnaf. Esnaf biraz alışveriş yapıyorum hani kazıklanmamak için olabildiğince İstanbul hanımefendisi gibi konuşmaya çalışıyorum ama olmuyor. Çünkü ister istemez aksan kendine ele veriyor yani” (K1, Kadın, 28).

Görüşmecilerin aksanları sebebiyle yaşadıkları olaylar çeşitli suistimalleri de doğurmaktadır. K6’nın bir taksici ile yaşadığı olay şu şekilde anlatılmaktadır.

“Başka bir taksiciyle de öyle bir muhabbetim oldu, işte nereden geldin diye sordu? Ben de Mersin’den abi dedim, orada aslında balon patladı çünkü yani aksandan belli oluyor, yurt dışından gelmişiz şimdi kimi kandırıyoruz (...) Tam FSM’nin önünde ineceğim vakit adamı benden 100 lira istedi. Aslında o zamanın parası ile 40 lira falan istemesi lazımmiş. Dedim abi üstümde sadece 40 lira var. O da tamam ver git dedi yani böyle çok garip şeylerle karşılaştık ama evet belli oluyor, çok belli oluyor” (K6, Erkek, 22).

4.4.2. Ben ve öteki: “Tipik yerli”

Göç, toplumsal alanı şekillendirirken hem bireylerin kentle olan ilişkisini hem de aralarındaki etkileşimleri sürekli olarak yeniden üretir. Bu nedenle, her yeni göç dalgası, her farklı karşılaşmada gruplar, bireyler veya kültürler arasındaki ilişkilerin yapısını yeniden belirler. Gruplar arasındaki karşılaşmalarda ilişkilerin kurulma süreci, çeşitli sosyal olguların ve birçok farklı bileşenin bir araya gelmesiyle gerçekleşir. Göçmenler ile yerel halk arasındaki ilişkiler ise daha fazla faktörün etkisi altında olduğu için daha karmaşık ve zorlu olabilir (Alarçin, 2020, s. 69). Daha çok uluslararası göçmenlerle kurulan ilişkilerde karşılaşma deneyimi "ben ve öteki" ya da "biz ve onlar" karşıtlığı üzerinden başladığı düşünüldüğünde, öteki olan yabancı olarak görülür, kendine ait, karşı taraf tarafından bilinmeyen birçok özelliği yanında taşır ve yansıtır. Bu sebeple göç eden kişi göç ettiği yerde yaşayanların sosyal ve kültürel çevresinin dışındadır. Bu anlamda kişinin kendi karşısında bir öteki

üretmesi de kaçınılmazdır. Türkiye'ye gelen bu gençler, "Türkiye'ye göç ettikten sonra Türkiye'deki toplumun davranış biçimlerinin ve etik algısının kendi standartlaştırılmış algısından farklı olduğunu anlayan hedef kitle hayal kırıklığına uğramış ve Türkiye toplumu ile özdeşleşen kültürel değerleri ile toplumsal ve bireysel sınırlarını tekrar gözden geçirmek zorunda kalmıştır" (Gediklioğlu & Akbaş, 2019, s. 540). Alptekin, yapmış olduğu çalışmasında, Avrupa'da yaşamalarının ardından Türkiye'ye dönenlerin, gerek sokakta, caddede, insanlarla ilişkilerinde ve gerek özel ve resmi kurumlardaki ilişkilerinde büyük sorunlar yaşayabildiklerini belirtmiş, sahadan elde edilen verilerin de gurbetçilerin üçte ikisi kadarının bu konularda sorun yaşadığını ortaya koyduğunu belirtmiştir (Alptekin, 2019, s. 70). Bu açıdan Alptekin'in bulguları ile bu araştırmanın bulguları da örtüşmektedir.

Görüşmecilerin birçoğu Türkiye'de doğup büyüyenlerin Avrupa'da doğup büyüyenler ile aynı yollardan geçmemiş, aynı sorunları yaşamamış olmalarından dolayı aynı düşünce yapısına sahip olamayacaklarını düşünmektedirler ve bu sebeple Türkiye'deki Türkleri öteki kabul etmeye başlarlar. Bu ötekilik serüveninde kendini Avrupa'da yaşayan Türkler olarak tanımlayan bu öğrenciler karşılaştıkları Türkiye'de yaşayan Türkleri aynı tanımlama içine koyamadıklarından dolayı onlar için "yerli" ifadesini kullanmaktadırlar. Görüşmecilerin büyük bir çoğunluğu Türkiye'de yaşayan Türkleri açıklamak için "yerliler" ifadesini kullanmaları üzerine böyle bir analiz yapılabilmektedir. K1'in üniversitedeki ilk gününe dair bir anısını anlatırken "tipik Türk" profili olarak "yerli"lere dair zihninde çizdiği profil ve karşılaşılan profille örtüşmesini çeşitli sembollerin taşınması, gösterilmesi üzerinden açıklamaktadır. İlk günden karşılaşılan bu profili ve kendini farklı şekillerde damgalama ve öteki damgasını karşıdakine yapıştırma kişinin bulunduğu yere aitliğini, adaptasyon ve uyum süreçlerini de etkilemekte, bulunulan mekâna ait hissetmektense ayrılarak var olmaya devam etme durumu söz konusu olmaktadır:

"Burada sınıflandırma çok fazla. Zenginsen işte, şöyle bir şey yaşadım, daha ilk derslerimde böyle ilk haftamda okulda, ben gayet akbilimi aldım, çıktım okula. Yani vakıf üniversitesi, herkes arabası ile geliyor ben akbil ile gelmişim. Hocalar falan anlatmaya başlıyor. Yarım saat sonra sınıfa bir kız girdi. Tam böyle tipik yerli. Tam Türk böyle. Parmağında işte anahtar, tam bir özel üniversiteye şahsına münhasır giymiş. Ful böyle baştan aşağı marka. Hemen anlaşılıyor zaten" (K1, Kadın, 28).

Görüşmecileri yerliler ve biz ayırmasına getiren noktalardan biri de yerlilerin Avrupa'dan gelen Türklere K2'nin ifadesiyle "seni görünce aklıma Euro geliyor" şeklindeki tepkileri olmaktadır. Bu tepkilere maruz kalışların, görüşmecileri "evet biz farklıyız" düşüncesine getiren boyutlara ulaşacağı da beklenen durumlardan biridir:

Hatırlıyorum hazırlıkta bir bana demişti seni görünce aklıma bir Euro geliyor. Ve böyle şeyler sürekli duyduğunda zaten diyorsun tamam o kişiyi de düşüncemiz, şeyimiz asla aynı olamaz" (K2, Kadın, 24).

4.4.3. Metropolde yaşam

Üniversite hayatını Türkiye'de, İstanbul'da geçirmek görüşmeciler tarafından İstanbul'daki sosyal aktivite imkânlarından yararlanılabildiğinden olumlu bir getiri olarak değerlendirilmektedir. Görüşmeciler, geldikleri ülkede ücretsiz sosyal aktivite imkanlarının genellikle olmadığını, ücretli olanların ise uzak mesafede oluşları sebebiyle birkaç gün öncesinde planlama gerektirdiğini belirtmiş bu anlamda sosyal aktivitelere ulaşım ve katılımın kolaylığı İstanbul'un avantajları arasında değerlendirilmiştir.

"O kadar çok yapılabilecek aktiviteler var ki. Ve işte burada şeye binmiştik kızlarla, kanoya. Burada öyle bir spontane bir günde gidebiliyorsun ya o şey o yüzden daha fazla Almanya'da olsaydım belki burada yaptığım aktivitelerin birçoğunu yapamazdım diye düşünüyorum" (K5, Kadın, 23).

İstanbul'da hayatın canlı ve hızlı akışı aynı şekilde olumlu değerlendirilen bir diğer faktördür. Bir genç için canlı hayat akışının kişiye şehri buna bağlı olarak ülkeyi sevdirebilme gücü bulunmaktadır. Şehrin çeşitli sosyal aktivitelere, canlı hayat akışına sahip olması görüşmecilerin belirtmelerine göre özleyecekleri etkenler olarak gözükmektedir. Bu sebeple bir öğrenciyi bir ülkeye bağlamada bu faktörlerin öneminden ve artırılması gerekmekte bu faaliyetlerin kişi her ne kadar geldiği ülkeye dönse de geri dönme fikrine ısınacağı faktörlerden birini oluşturması bakımından önemli görülmektedir.

“Buradaki hayatın daha canlı, daha samimi, daha bana göre dolu dolu geçmesi. Monoton bir hayatın olmaması. Ama bir zaman sonra sıkılırdım. Almanya’da okusam mesela şu an da biliyorum, bir zaman sonra sıkılacağım” (K2, Kadın, 25).

Kendilerini tanıma mekânı olarak görülen Türkiye’de K4’ün ifade ettiği şekliyle gelmeden önce “cesaret abidesi” olarak görülen Türkiye başta bu bilinçle yola çıkanlar için bir mücadele alanı olarak görülmekte bu anlamda K1’in ifadesiyle “Kendimi tanımış oldum, nereye kadar ne yapabilirim yani hani sınırlarımı öğrenmiş oldum...” şeklinde Türkiye’de verilen “yaşam mücadelesini” başarılı şekilde atlatabilme, kabul edip alışabilme, içselleştirip devam edebilme seviyelerini görmelerini sağlamıştır. Başta bir mücadele verilecek olma bilinci ile gelinmesinin ülkeye alışma ve benimseme konusunda gecikmelerin de doğurabileceği söz konusu olmaktadır:

“Kendimi keşfettim, kendimi tanıdım ve İstanbul bunun daha da detaylandırılmış hali oldu. Yani şu an kendimi çok iyi tanıdığımı söyleyebilirim. Belki birkaç yıl önce bunu söyleyemezdim, yalnız yaşadığım için de bunu çok iyi söyleyebiliyorum” (K2, Kadın, 25).

Üniversite döneminde Türkiye’de olmak görüşmecilerin aynı zamanda sosyalleşmelerine de olanak sağlamış, çeşitli network alanları sunarak, öğrencileri gerek alanında uzman akademisyenlerle gerekse çeşitli kurum ve kuruluşlarda tanıştıkları kişilerle bir araya getirecek mekânı oluşturmuş, bu mekânda kurulan iletişim ağlarının içine öğrenci, çok daha sosyal ve girişken bir yapıya bürüme imkânı bulmuştur:

“Bayağı şeydi, imkân vardı zaten. Ben dediğim gibi içe dönük bir insanım ve buraya geldiğimde insanlarla daha fazla sosyalleştim. Arkadaş ortamım falan oldu. Ve buradaki insanların ne kadar sosyal olduğunu gördüm aslında” (K3, Erkek, 22).

4.5. Kalma ve dönme niyetleri

Göçmenler, diasporik topluluklar, birçok durumda birden fazla mekânda birden farklı kimlik oluşturup o kimliklerle hayatlarını sürdürmeye başlarlar. Zamana ve mekâna bağlı olarak benimsenen bu kimlikler bireyin karar alma kısmında bazen akılla çok daha rasyonel bazen duygularla düşünerek daha irrasyonel hareket etmesini kimi zaman ise ikisinin birden içe içe geçen vaziyette hareket etmesini gerektirir ve bu şekilde eylerler. Bu şekilde bireyler kimi zaman geçmişinde, heybesinde taşıdığı anılarını, kültürel sermayesini ilerleyen nesillere aktarmaya gayret ederler kimi zaman ise bu aktarım yerini çok daha rasyonel bakış açılarına bırakabilir. Akışkan modernite (Bauman, 2019) kavramı üzerine kurduğum akışkan planlar, bakış açılarındaki değişimin planlar üzerindeki yansımalarını içermektedir. Kariyer planlamalarında net ve kesin fikirler olmadığı bu yolculuğun çok daha akışkan şekilde planlandığı görülmektedir. (Gediklioğlu & Akbaş, 2019, s. 538)’ın araştırmasına bakılacak olduğunda görüşmecileri, “şu anda Türkiye’de kalabileceklerini ancak uzun vadede çeşitli nedenlerden dolayı yurtdışına gidebileceklerini dile getirmişlerdir.” Bu anlamda araştırmacıların bu analizleri, desteklenmektedir.

Net olarak Türkiye’de kalma veya direkt olarak gelinen yere göre dönme veya farklı bir ülke deneyimi durumunun söz konusu olmadığı, kişinin karşısına çıkan, kesiştiği fırsatların kişiyi belirli bir yere veya yerden gitmeye itmektir. Kişinin hayatı nerede daha rahat, verimli geçecek ise kariyerini o şekilde planlamadaki esnekliği göze çarpmaktadır. Bu esnek düşünce biçimine sahip olmayı da doğuran

çeşitli sebepler söz konusudur. Vize avantajından dolayı hızlı şekilde ülke değiştirebilme imkânı, sınır ülkelerindeki kariyer olanaklarının fazlalığı, iki dile birden hâkim olmanın büyük avantajı, Türkiye ile kurulan ilişkide sürekli olarak gelip gitme durumunun yarattığı alışkanlıklar bu düşüncenin oluşumunu etkileyen faktörler arasındadır:

K8'in "Şu an bir şeyin içindeyim onu yapayım, ondan sonra bakarız" gibi ifadeleri ileriye dönük planlarının herhangi bir plan ya da çizgiye göre kurulmadığını, çok daha sıvı, çok daha şekil verilebilir vaziyette olduğunun da bir göstergesidir. Aynı şekilde K1'in ifadeleri de dikkat çekmektedir:

"Bittiğinde ama burada kalacak mıyım bilmiyorum. Ama dönecek miyim onu da bilmiyorum. Şu an tamamen her şey dediğim gibi böyle bir belirsizlik var" (K1, Kadın, 28).

Görüşmecilere Türkiye'de iş piyasasına katılıma dair de sorular yöneltilmiş, bu konuya dair görüşmecilerin zihninde olumlu perspektifin çizilmesinden çok, olumsuz bir düşünce bulutuna sahip oldukları görülmektedir. Türkiye'de iş hayatında karşılaşacaklarını düşündükleri çalışma saat ve koşulları, denetimsizlik gibi sorunlar onları Türkiye'de çalışmaya hayatına katılımdan uzak tutmaktadır. Bu sebeple kişiyi Türkiye'de çalışmayı deneyimlemekten alıkoyan güvensizlik baş sorunu oluşturmaktadır:

"Çalışabilirim belki diye düşünüyordum, seversem burayı, belki çalışayım diye düşünüyordum ama şu an mesela düşünmüyorum. Şunu gördüm. Mesela iş ahlaki konusunda. Avusturya her türlü daha iyi yani" (K3, Erkek, 22).

Türkiye'nin güncel ekonomisi sebebiyle iş yaşamına katılamama görüşü de katılımcıların yorumları arasındaydı. K2'nin "Türkiye'de Euro kazanırsam sorun yok, burada kalırım" ifadesi Türkiye'nin ekonomik koşullarının iyi olduğu taktirde Türkiye'de yaşamaya devam edebilecekleri düşüncelerinin olduğunu da belirtmektedir. Fakat ekonomik belirsizlik, Türkiye'de kalma ve dönmeyi etkileyen önemli unsurlar arasında yer almaktadır. "Ekonomik perspektif, göçü bireylerin ekonomik sebeplerle hareket etmesi olarak tanımlar. Bu perspektif, göçü, "ekonomik fırsatların aranması" olarak görür" (Ceylan, 2023, s. 7). "Ekonomik perspektif, göçün toplumsal, kültürel ve siyasal faktörlerden etkilendiğini kabul eder, ancak ekonomik faktörlerin göç kararını belirlediğini savunur" (Borjas, 1989). Görüşmecilere çok dil ve kültürlü oluşları sebebiyle mezun olduktan sonra Türkiye'de çalışma hayatına katılımda daha ayrıcalıklı olabileceği veya daha kolay iş bulup bulamayacaklarına dair sorular yöneltildiğinde büyük çoğunluğunun durumu avantaj olarak görmedikleri anlaşılmaktadır. Görüşmecilerin Türkiye'de istihdama katılım düşüncesine karşı yalnızca olumsuz bir tutum benimsemedikleri, onları Türkiye'de çalışmaya ısındıracak olan bir etkenin de Türklere hizmet sunacak olmaları sebep olarak gösterilmiştir. Mesken ülkede istihdama katılmamak istememe, mesken ülkenin sakinlerine hizmet sunmaktan kaçınma, kendisi gibi Türkiye kökenlilere hizmet sunma isteği, kişilerin Türkiye'de istihdama katılımlarını etkileyen, etkileyebilme potansiyeli olan bir konudur. Bu anlamda yine İslamofobi'nin yalnızca işe alım ile sorumlu olan kişiler üzerinden yansımından değil hizmeti alacak olan halk tarafından yansımaları da görmek oldukça mümkündür:

"Bir de oradayken de Almanlara hizmet etmek istiyor muyum diye bir düşündüm. Çünkü şöyle bir gerçek var Almanlar zaten şey böyle gördüğünde ön yargılı yaklaşır benden hizmet, terapi yapmak istemeyen olur yani bu da bir gerçek. Dedim ki iki yıl daha kal yüksekini bitir ondan sonra artık zaman ne gösterirse burası mı orası mı bakacağız" (K1, 28).

5. Sonuç

Avrupa'da doğup büyüyen ve üniversite eğitimi almak amacıyla Türkiye'ye gelen öğrencilerin Türkiye'yi tercih edişleri, -her ne kadar diline, kültürüne hakim olunan bir ülke dahi olsa - birçok duygusal ve rasyonel faktörü içeren, oldukça karmaşık, katmanlı ve eklemlili bir süreç olarak görülmektedir. İletişim ağları, kültürel yakınlık, eğitimde sunulan bürokratik kolaylıklar, öğrencileri yaşadıkları ülkeden Türkiye'ye çeken sebeplerin başlıcalarıdır. Katılımcıların genel kanaatlerine göre, çalışma saat ve

koşulları, denetimsizlik, enflasyon etkisi, ekonomik kriz faktörlerinin, öğrencilerin gelecek planlamalarını etkilemede başrolleri paylaştığı görülmektedir. Görüşmecilerin beşini Almanya'dan gelen öğrencilerin oluşturması, ardından iki Avusturya'dan ve bir Fransa'dan gelen öğrenci ile görüşülmesi, eğitim amacıyla Türkiye'nin tercih edilmesinde anlamlı bir değişimi doğurmamakta, öğrencilerin geliş tercihlerini etkileyen faktör ve motivasyonların oldukça benzer sebepler üzerinde yoğunlaştığı görülmektedir. Almanya ve Avusturya'nın dil, kültür, eğitim sistemi, ekonomik yapı, iş gücü olanakları bakımından benzerlik göstermesi kişilerin deneyimlerinde de benzerlik oluşturabileceğinden tercih edilmiştir. Bunun yanında farklı bir ülkeden farklı bir deneyimi gözlemleyebilmek adına Fransa'dan bir kişi ile görüşülmüştür. Her üç ülkeden çıkan sonuçlar örtüşmekle beraber bir farklılık olarak, Almanya ve Avusturya'da daha örtülü şekilde kendini gösteren İslamofobi, ırkçılık ve ayrımcılık, Fransa'da çok daha yoğun ve görünür biçimde, eğitim, sosyal hayat, çalışma hayatı gibi yaşantının her evresinde kendini göstermekte, bu anlamda özellikle Müslüman kadınlar özelinde bakıldığında Türkiye'yi tercih etmede İslamofobi etkisinin daha görünür olduğu belirtilmelidir.

Hopyar'ın (2023, s. 208) belirttiği üzere, "ulusötecilik, sosyal ağlar ve bilhassa yaşam tarzı göçü, görüşülen grubun da dönüş hareketliliklerini anlamayı kolaylaştırmaktadır. Dönüş motivasyonları içindeki Almanya'nın iklimi, sosyal hayatın hareketsizliği, ayrımcılık deneyimleri gibi etmenlerden kaçıp Türkiye'ye yönelen bir hareketlilik söz konusudur." Etnik veya dini kökenlerinden dolayı önyargı ve ayrımcılık içeren tutum ve davranışlara Almanya'daki yaşamın hemen her alanında maruz kalınmasının anavatana dönüş motivasyonları içinde başat rol oynadığı belirtilmiştir. Ancak yapılan bu çalışma ile ayrımcılık etkisinin, kişiyi göç etmeye sevk eden ana sebeplerden olmadığı gözlemlenmekte, bu durumun kişiyi ülkeden itecek ana sebebi oluşturmadığı görülmektedir. Öğrencilerin Türkiye tercihlerinde aile görüşleri ve ilişkiler ağının başlıca etkileri söz konusudur. Kültürel yakınlık da kişiyi ülkeye ısındıran bir diğer faktördür. Türkiye tercihlerini etkileyen unsurlar arasında her ne kadar kültürel yakınlık faktörü bulunsun da Türkiye'yi tam olarak vatan olarak benimseme durumu söz konusu olmayıp, iki ülkeyi aynı anda benimsedikleri anlaşılmaktadır. Ergün'ün de belirttiği üzere (2023, s. 140), günümüzde bireylerin Türkiye'ye geliş motivasyonlarını oluşturan rasyonel-ekonomik etkenlerin önemli ölçüde rol oynadığı söylenmeli, bu motivasyonların kişinin gelecek planlarını etkilediği de belirtilmelidir. Avrupa'da yaşanan birçok çalışmada da yer verilen (Kulaksızoğlu 2008; Gafuroğulları, 2019; İyi & Şahin, 2022) İslamofobi ve ayrımcılık etkisinin çalışma hayatında da söz konusu olacağı fikri, aynı şekilde gelişte etkili olan bir diğer etkidir. Daha çok kadın görüşmecilerin bu konu üzerinde durması, "kadın, göçmen, Müslüman gibi kimlik örüntülerinin bir aradalığı yani 'kesişimselliği' ile yaşanan hak ihlallerini derinleştirmektedir" (Hopyar, 2023, s. 209). Ülkeye geline anandan itibaren, sosyalleşme süreçlerinde STK etkisi kimi zaman işlevsel kimi zaman kısıtlayıcı konumdadır. Öğrencilerin mesken ülkede bünyesinde buldukları derneklerin Türkiye'deki faaliyetlerinde de bulunmaları, sosyalleşme süreçlerini o bünyede geçirmeleri, derneklerin kapalı sosyalleşmeyi oluşturan gizli rolünü de ortaya çıkarmaktadır. Sempozyum, panel, konferans gibi akademik gelişimi destekleyici faaliyetler, öğrencilerin üniversite süreçlerinde olumlu değerlendirilirken, okul içerisinde kurdukları hoca-öğrenci ilişkisi de ülkeye uyum sağlamalarını, kimi zaman kalma düşüncesini uyandıran bir faktördür. Türkiye'de üniversite sürecini geçirişin, sosyal hayat ve kendini keşfetme süreçleri bakımından da avantajlı değerlendirildiği görülmektedir. Bu anlamda öğrenciler tarafından oldukça işlevsel karşılanan bu faaliyetler, öğrencinin özne olduğunun farkında olabilmesine kapı açacak platformlar çoğaltılmalı, hedef kitleye yönelik çeşitli tanıtımlar ile Avrupa'daki birçok öğrenciye ulaştırılmalıdır.

Günlük yaşam deneyimleri sonucunda oluşturulan -kimisi görüşmeci tarafından başta da bu bilinçle geline- ben ve öteki ayrımı sürekli olarak dile getirilen bir unsurdur. Türk kültürüne ve diline hakim olmak, Türkiye'deki Türklere de aynı şekilde benzerliği doğurmamaktadır. Yapılan görüşmelere referansla görüşmecilerin ne kendini Türkiye'de yaşayan Türklere ne de Avrupa'da yaşayan Türk

diasporasına ait hissettikleri söylenebilir. Görüşmeciler kendilerini, zamanında göç edilen ülkede yaşayan Türkiye kökenlilere ait hissetmektedirler. Onların eğitim yoluyla oluşan aile ve çevreden gelen eylem ve düşünce yatkınlıkları, kültürel sermayeleri geldikleri ülkede yaşadıkları, gördükleri, duydukları ile oluşmaktadır. Bu sebeple doğma büyüme Türkiye’de yaşayanları, kendilerine tam olarak da benzemeyen Türk vatandaşlarını, Türkiye’nin yerlileri olarak nitelendirmektedirler. Bunun yanında Türkiye’de kalıp kalmama düşüncesine karşı net bir görüşe sahip olunmaması, buna karşılık düşüncelerin çok daha akışkan şekilde ilerleyişi araştırmanın bir diğer çıktısıdır. Türkiye’deki denetimsizlik, ekonomik kriz, uygun çalışma ortamının sağlanamaması gibi faktörler, Türkiye’de istihdama katılıma sıcak bakmanın sebepleri arasındadır.

Yapılan araştırma genel olarak yorumlanacak olduğunda, araştırmanın sonucuna göre, Türkiye kökenli öğrencilerin Avrupa’dan Türkiye’ye üniversite eğitimi amacıyla gelmelerini sağlayan birçok faktör bulunmaktadır. Bu faktörleri oluşturan rasyonel etkenlerin büyük bir motivasyonu oluşturmasının yanında, duygusal faktörler de kişiyi göç etme serüvenine iten yardımcı, rasyonel faktörlere eklenmiş yan faktörlerdir. Tüm rasyonel ve duygusal faktörlerin eklenmesi, kişiyi yönlendiren bu etkenlerin de iç içe, geçirgen olduğunu ve kişiyi etkilemede önemli rol oynadığını ifade etmektedir. Kişinin göç kararında mesken ülkenin itme faktörlerine kıyasla, Türkiye’ye çeken faktörlerin yoğunlukta olduğu görülmüştür. Toplumsal hafıza, anlatılan kültürü ve mekanı yerinde deneyimleme, Türkiye’ye katkı sunma gibi duygusal, yönlendirici etkiye sahip olabilecek etkenlerin katılımcıları yönlendirmede yoğunlukla etkili olmadığı, bunların aksine belirtildiği üzere çok daha rasyonel, kâr-zarar düşüncesiyle hareket edildiği anlaşılmıştır. Her geçen yıl, kuşaktan kuşağa değişen ve üretilen yeni düşünce biçimlerinin kişiyi yönlendirmedeki farklılıkları, öğrencilerin tercihlerini etkileyen bu faktörler ve bu faktörlerin oluşma süreçleri üzerinden okunabilmektedir. Yerli literatüre bakıldığında, gerek uluslararası öğrenciler gerekse Türk diasporasına ait çalışmalarda, Türkiye kökenli gençler üzerine yapılan çalışmaların birkaç çalışma haricinde oldukça kısıtlı oluşu araştırmayı özgün ve kıymetli kılmaktadır. Türkiye’nin gerek sosyal gerekse akademik imkanları Avrupa ülkelerine duyurulmalı, Türkiye’deki iş yaşantısında belirtilen sorunlara hızlı çözümler getirilmelidir. Bunun yanında araştırma sırasında yaşanan veri seti eksikliği de yapılacak çalışmaların önünde bir engel oluşturmaktadır. Türkiye’ye doğrudan göç eden veya dönen Türkiye kökenlilerin sayıları, yaşları, yaptıkları meslekler gibi verilerin tutulması, geldikleri andan itibaren süreci takip eden yetkili bir makamın belirlenmesi gerekmekte, aynı zamanda sayısal veriler kamuoyu ile paylaşılmalıdır. Bu sayede alana dair yapılabilecek çalışma sayıları artabilecek ayrıca gelen ve giden kişi sayısına göre çeşitli ülke planlamaları yapılabilecektir. Aynı şekilde Türkiye’de üniversiteden mezun olacak söz konusu öğrencilerin takibinin yapılması çok dil ve kültürlülüklerini sunabilecekleri istihdam olanaklarının arttırılması gerekmektedir.

Kaynakça

- Abadan-Unat, N. (1972). Yurt dışına dönen Türk iş gücü ve dönüş eğilimleri. *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 27, 183-206.
- Ağca-Varoğlu, F. G. (2020). Almanya'da yüksek nitelikli göçmenlerin gündelik hayat deneyimleri ve baş etme süreçleri. *Journal of Economy Culture and Society*, 62, 23-46.
- Akbaş, F. (2024). *Uluslararası öğrenci profili araştırması: Sivas cumhuriyet üniversitesi örneği*. [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü]
- Alarçin, K. (2020). Göç sürecinde sosyal bütünleşme olgusunun "öteki" ile ilişki bağlamında değerlendirilmesi. *Toplumsal Değişim*, 2, 67-81.
- Aldoğan, Y. (1978). Fransa'daki Türk işçiler. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 33(3), 143-162.
- Alptekin, Y. (2019). Yurtdışından geri dönen gurbetçilerin yaşadıkları temel sorunlar bağlamında sosyal adaptasyon probleminin analizi. *Uluslararası Hakemli Dergi (ASSAM-UHAD)-ASSAM International Refereed Journal*, 6(14).
- Arıcan, M., & Bulut, R. (2020). Avrupa'da yaşayan Türker'de dini kimlik ve aidiyet algısı: Sandıklı örneği. *Uluslararası Beşeri ve Sosyal Bilimler İnceleme Dergisi*, 4 (1), 66-80.
- Aydoslu, U. (2023). *Uluslararası öğrencilerin Türk toplumunun yaşam tarzına bakışı: Süleyman demirel üniversitesi örneği*. [Yayınlanmamış Doktora Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi]
- Bauman, Z. (2019). *Akışkan modernite*, İstanbul: Can Yayınları.
- Baur, C. (2010). *Koppelung von sozialer Herkunft und Bildungschancen*. <https://heimatkunde.boell.de/de/2010/04/01/bildungsbenachteiligung-von-kindern-mit-migrationshintergrund>.
- Bayhan, T. (2010). Avrupa birliği ülkelerinde Türk işçilerinin serbest dolaşım ve aile birleşimi hakları, sorunlar ve beklentiler. *Çalışma İlişkileri Dergisi*, 1(1), 173- 206.
- Borjas, G. J. (1989). Economic theory and international migration. *International Migration Review*, 23(3), 457-485.
- Brah, A. (1996). *Cartographies of diaspora: Contesting Identities*. Routledge.
- Can, N. (1996). Türkiye'de yüksek öğrenim gören yabancı uyruklu öğrencilerin sorunları ve örgütsel yapı. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1 (7), 503-512.
- Ceylan, H. (2023). *Türkiye'ye yönelen geri dönüş göçleri: Nedenler, sonuçlar ve geri dönen göçmenlerin yaşadığı re-entegrasyon sorunları*. [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü]
- Dışişleri Bakanlığı. (2022). *Yurt dışında yaşayan Türk vatandaşları*. https://www.mfa.gov.tr/yurtdisinda-yasayan-turkler_.tr.mfa#:~:text=D%C4%B1%C5%9Fi%C5%9Fleri%20Bakanl%C4%B1%C4%9F%C4%B1&text=Yurt%20d%C4%B1%C5%9F%C4%B1nda%20ya%C5%9Fayan%206%2C5,Bat%C4%B1%20Avrupa%20%C3%BClkelerine%20yerle%C5%9Fmi%C5%9F%20bulunmaktad%C4%B1r.
- Ergün, A. F. (2023). *Profesyonellerin göçü: Almanya'dan Türkiye'ye dönen uzman profesyonellerin iş piyasalarına entegrasyonu*. [Yüksek lisans tezi, İstanbul Medeniyet Üniversitesi]

- Eskicioğlu, Y. (2022). *Türk diasporasında toplumsal hafıza ve diasporik kimlik*. [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü]
- Gafuroğulları, S. (2019). *Avrupa'da İslamofobi: Almanya, Avusturya ve Fransa örneği*. [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Bahçeşehir Üniversitesi]
- Gediklioğlu, S., & Akbaş, E. (2019). Toplumsal hafızanın geriye göçü – Avrupa'dan Türkiye'ye geri dönen üçüncü kuşak gençler üzerine nitel bir araştırma. *Adam Akademi*, 9 (2), 517-545.
- Giddens, A. (2010). *Modernite ve bireysel kimlik: Geç modern çağda benlik ve toplum*. İstanbul: Say yayınları.
- Göçmen, İ., & Tezcan, N. (2014). Avrupa Birliği'ndeki Türk vatandaşları ve aile birleşimi. *Ankara Barosu Dergileri*, 72 (4). 607-621.
- Güllüpinar, F. (2011). Alman eğitim sistemi ve dışladıkları: Türk gençlerinin başarısızlıklarının yapısal nedenleri. *T.C. Başbakanlık Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü Hakemli Araştırma Dergisi Yardım ve Dayanışma*, 2 (3), 35-55.
- Güven, F. (2017). *Almanya'da yaşayan Türklerin sosyal ve ekonomik sorunları*. [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kırklareli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü]
- Hopyar, Z. (2023). *Almanya'dan Türkiye'ye nitelikli geriye göç hareketi: Karar verme ve yeniden uyum süreçleri*. [Yayınlanmamış Doktora Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü]
- Hopyar, Z., Topal, F., & Tauscher, S. (2022). Diaspora kavramı ve Türkiye'nin diaspora politikasına yönelik üniversite öğrencilerinin algısı. *Journal of Political Administrative and Local Studies*, 5(1), 46-65.
- İyi, M., & şahin, M. (2022). Almanya'da ırkçılık, Türk ve müslüman toplumu: Almanya'da her yabancı, yabancı olarak görülmüyor. *Göç Araştırmaları Vakfı* (23).
- Karaköse, S. (2019). *Uluslararası öğrencilerin öğrencilik deneyimleri*. [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü]
- Kaya, A. (2015). Euro-Türkler, kuşaklararası farklılıklar, İslam ve entegrasyon tartışmaları. *Göç Araştırmaları Dergisi*, 1 (1), 44-79.
- Kıroğlu, K., Kesten, A., & Elma, C. (2010). Türkiye'de öğrenim gören yabancı uyruklu lisans öğrencilerinin sosyo-kültürel ve ekonomik sorunları. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 6 (2), 26-39.
- Köylü, M. (2001). Ondokuz mayıs üniversitesi ilahiyat fakültesine devam eden yabancı uyruklu öğrencilerin fakülte hakkındaki düşünce, sorun ve beklentileri. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 12 (12-13), 131-153.
- Kulaksızoğlu, A. (2008). Almanya'daki üçüncü kuşak Türk gençlerinin sorunlarının incelenmesi. *Dokuz Eylül Üniversitesi, Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, 23, 7-14.
- Perspektif. (2018). *ENAR Avrupa iş piyasasında ırkçılık ve ayrımcılık raporunu açıkladı*. <https://perspektif.eu/2018/03/30/belcika-enar-avrupa-is-piyasasinda-irkcilik-ve-ayrimcilik-konulu-raporunu-acikladi/>
- Raza, A. (2023). *Türkiye'deki uluslararası öğrencilerin karşılaştığı iletişim zorlukları: İstanbul gelişim üniversitesi'nde uluslararası öğrenci sorunları*. [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Gelişim Üniversitesi]

- Schiller, N. G., Basch, L., & Blanc, C. S. (1995). From immigrant to transmigrant: Theorizing transnational migration. *Anthropological quarterly*, 48-63.
- Soytürk, M. (2012). Türkiye 'den Avusturya'ya işgücü göçü. *Turkish Studies*. 7 (3), 2313-2328.
- Sunata, U. (2014). Tersine beyin göçünde sosyal ağların rolü: Türkiyeli mühendislerin Almanya'dan geriye göç deneyim ve algıları, *Türk Psikoloji Yazıları*, 17 (34), 85-96.
- Şahin, B. (2008). Almanya'daki Türk göçmenlerin sosyal entegrasyonunun kuşaklararası karşılaştırması: Kimlik ve ait hissetme. *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları (HÜTAD)*(8), 227-252.
- Şahin-Kütük, B. (2010). Almanya'daki Türk göçmenlerin sosyal entegrasyonunun kuşaklar arası karşılaştırması: *Kültürleşme. Bilig*, 55. 103- 134.
- Şahin-Kütük, B. (2017). Hollanda'ya gerçekleştirilen Türk göçü ve ulusötesi faaliyetler, *Sosyoloji Konferansları Dergisi, Issue 55*, 85-106.
- Şahin-Kütük, B. (2021). Almanya ve Hollanda'daki Türklerin geri dönüş niyetleri üzerine karşılaştırmalı bir çalışma. *İnsan Hareketliliği Uluslararası Dergisi*, 1(1), 10-29.
- Şahin, M., & Demirtaş, H. (2014). Üniversitelerde yabancı uyruklu öğrencilerin akademik başarı düzeyleri, yaşadıkları sorunlar ve çözüm önerileri. *Milli Eğitim Dergisi*. 44 (204), 88-113.
- OECD. (2019). *International student mobility (indicator)*. doi: 10.1787/4bcf6fc3-en
- Özcan, E. (2017). Çağdaş göç teorileri üzerine bir değerlendirme. *İş ve Hayat*, 2(4), 183-215.
- Özkul, D. (2012). Transnational migration research. *Sociopedia. isa*, 1-12.
- Tanyeri, A., & İşgören, H. (2017). *Sakarya üniversitesi fen bilimleri enstitüsünü 2017-2018 güz yarısında tercih eden yabancı uyruklu öğrencilerin profili ve tercih nedenleri (Foreign students profile choosing Sakarya university in the 2017-2018 fall semester and their reasons to 92 choose)*. *International Conference on Quality in Higher Education*, 328- 333.
- Yalçın, H. (2022). Bir araştırma deseni olarak fenomenoloji. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 22, 213-232.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2016). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- YÖK, *Yükseköğretimde uluslararasılaşma strateji belgesi 2018-2022*, 2017.
- YÖK, *Yükseköğretim İstatistikleri, 2023*. <https://istatistik.yok.gov.tr/>

Makale Bilgi Formu

Yazarın Katkıları: Makale tek yazarlıdır. Yazar, makalenin son halini okuyup onaylamıştır.

Çıkar Çatışması Bildirimi: Yazar tarafından potansiyel çıkar çatışması bildirilmemiştir.

Telif Beyanı: Yazar dergide yayınlanan çalışmasının telif hakkına sahiptirler ve çalışmaları CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanmaktadır.

Destek/Destekleyen Kuruluşlar: Bu araştırma için herhangi bir kamu kuruluşundan, özel veya kâr amacı gütmeyen sektörlerden hibe alınmamıştır.

Etik Onay ve Katılımcı Rızası: Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunmaktadır.

İntihal Beyanı: Bu makale iThenticate tarafından taranmıştır.